

STRES I WYPALENIE ZAPOBIEGANIE I TERAPIA

© Helena Sęk

OGÓLNE ZASADY POMOCY diagnoza I

Pomoc poprzedzona dokładną diagnozą

- zaawansowania procesu wypalania się, jego jakości (szczegółowa analiza kliniczna)
- diagnoza stresorów i sytuacji trudnych wynikających z istoty zawodu, stresorów organizacji pracy, stresorów życiowych, stresorów wewnętrznych, strategii radzenia

OGÓLNE ZASADY POMOCY diagnoza II

- Diagnoza czynników ryzyka
  - tkwiących w środowisku pracy,
  - w osobie (brak kompetencji, przekonania, deficyty, dysfunkcje)
  - w niedopasowanie do roli zawodowej

OGÓLNE ZASADY POMOCY diagnoza III

Diagnoza zasobów

- ŚRODOWISKOWYCH - możliwości rekreacyjne, zasoby społeczne - więzi i wsparcie społeczne, klimat współpracy, wyznaczniki jakości pracy i życia
- PODMIOTOWYCH - kompetencje zawodowe i zaradcze, tożsamość, poczucie sprawstwa i zaradności, realistyczne przekonania, poczucie sensu, wartość pracy itp

Diagnoza wypalenia komentarz

- Nie ma standardowych metod poza MBI
- Potrzebna elastyczność diagnostyczna i kreatywność
- Wykorzystanie metod z pokrewnych obszarów tematycznych

Proszę odpowiedzieć w jakim stopniu poniższe stwierdzenia dotyczą Pana/Pani za pomocą skali oceny liczonej krytyk w krótko przy ocenie, która oddaje Pana/Pani przekonanie

	1	2	3	4
	Nie dotyczy	Razem nie dotyczy	Razem dotyczy	Tak dotyczy
1. Często mam uczucie zagonienia, zapędzenia z kozi róg.				
2. Czasem siebie pytam, po co tyle się trudzę.				
3. Niezadowolono i złość są codziennymi towarzyszami mojego życia.				
4. Regularnie budzę się w nocy lub na długo przed godziną wstania.				
5. Nawet po wolnych dniach lub godzinach spokoju czuję przytłoczenie i brak radości.				
6. Są w moim życiu wrażliwe punkty, które mnie demotywują, gdy tylko o nich pomyślę.				
7. Gdybym chciał / chciała przedyskutować z kimś moje problemy nie znajduję uważnego słuchacza.				
WYNIK				

D... MK

FORMY POMOCY

- w sytuacjach zagrożenia wypaleniem zawodowym
- pomoc w różnych fazach procesu wypalenia

Formy pomocy i przeciwdziałania wypaleniu zawodowemu

ODDZIAŁYWANIE NA KONTEKST

(makro-, mezo- i mikro-)

- status zawodu
- uposażenie, nagrody, urlopy, emerytury
- klimat organizacyjny pracy
- klimat relacji w pracy i rodzaj wymagań
- poziom stresu specyficznego i niespecyficznego

Formy pomocy i przeciwdziałania wypaleniu zawodowemu

ODDZIAŁYWANIA NA OSOBY, GRUPY ZAWODOWE

- Badanie przydatności i przygotowania do zawodu
- Przygotowanie do zawodu pod kątem kompetencyjnym o uodporniania na wypalenie
- Stałe zawodowe monitorowanie i wsparcie

Formy pomocy i przeciwdziałania wypaleniu zawodowemu

- Działania profilaktyczne
  - Profilaktyka pierwotna (strategie pozytywne, wyposażanie w zasoby, strategie negatywne obniżenie obciążeń)
  - Profilaktyka II° obniżanie czynników ryzyka i zagrożeń
- Poradnictwo i terapia w stanach wypalenia

MOŻLIWOŚCI ZAPOBIEGANIA

STRATEGIA NEGATYWNA

□ OBNIŻANIE CZYNNIKÓW RYZYKA

- ✓ Redukcja stresu i jego wyznaczników
- ✓ Zmiana oceny obciążeń (zagrożenie na wyzwanie) i strategii zaradczych (unikanie)

STRATEGIA POZYTYWNA

□ ROZWÓJ ZASOBÓW

- ✓ Kompetencji zawodowych i zaradczych
- ✓ Autonomii, kontroli i poczucia sprawstwa
- ✓ Wsparcia społecznego
- ✓ Rozwój sfer poza zawodowych

Uczestnictwo w **GRUPACH typu BALINTA** może wyposażyć w narzędzia opóźniające pojawienie się Zespołu Wypalenia Zawodowego.

Dr Michael Balint 1896-1970

Psychoanalityk pochodzenia węgierskiego

Od 1930 w Anglii, praca w Tavistock Clinic - Londyn
Psychoanaliza w ujęciu teorii relacji z obiektem
Główna publikacja *The doctor, his patient and the illness* 1957

Lata 50- utworzenie Grup Balinta w pracy z lekarzami rodzinnymi - cel doskonalenie zawodowe.

Grupa Balinta i jej modyfikacje

Klasyczne zasady pracy grupy Balinta

- Grupa 8-10 lekarzy
- Czas trwania 90 minut (raz w tygodniu)
- Lider prowadzący dyskusję
- Zasada: jedna z osób relacjonuje swobodnie swoje doświadczenia ze spotkania z pacjentem, jak go odbiera, jak czuje się w kontakcie z nim
- Dyskusja w grupie – „odkrywcza podróż”
- Każdy reaguje na opowieść zgodnie z własnym doświadczeniem
- Lider podsumowuje jakość relacji (nowa wiedza o kontakcie lekarz – pacjent)

Grupa Balinta i jej modyfikacje

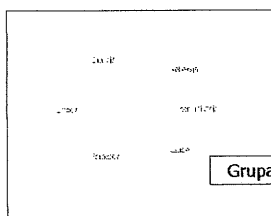
- Klasyczna grupa Balinta – trening i samodoświadczenie zawodowców
- Grupa Balinta *training-cum research* - doświadczenie i badanie relacji
- Homogenne grupy profesjonalne, praca nad *case-study* w kształceniu i rozwoju zawodowym – pomaganie, leczenie
- Grupowa superwizja w kształceniu, wzmocnienie tożsamości, wsparcie
- Superwizja zespołów pracowniczych zawiera element doskonalenia organizacji

Warsztaty balintowskie w ogłoszeniach internetowych

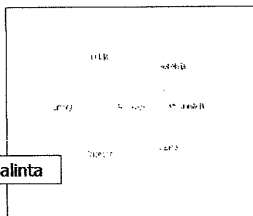
CELE: (1) podnoszenie jakości pracy, leczenia pomagania, wychowywania; (2) rozpoznawanie i doskonalenie relacji z drugim człowiekiem; (3) samopoznanie i rozwój własnych umiejętności

PROGRAM; (1) rozpoznawanie i uświadomienie własnych uczuć i potrzeb w kontakcie i relacji, (2) rozpoznawanie ograniczeń i blokad emocjonalnych, (3) uświadomienie własnych przekonań i postaw w relacji, (4) poznanie siebie i innych w relacji, (5) wzajemne wsparcie emocjonalne i pomoc

Stan Wypalenia

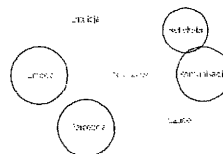

Dobrostan

Doświadczenie w Grupach Balinta

- W grupach Balinta uczymy się rozpoznawania i nazywania swoich emocji „tu i teraz”,
- rozszerzają swoją samoświadomość działając prewencyjnie względem Zespołu Wypalenia Zawodowego.
  1. zwiększają swoje umiejętności w zakresie wyrażania emocji,
  2. zwiększają swoje umiejętności w zakresie rozumienia emocji,
  3. zwiększają swoje umiejętności w zakresie komunikacji,
  4. zwiększają swoje umiejętności w zakresie percepcji.

Cechy idealnej pracy balintowskiej K. Rappe-Giesecke (2000)

- Członkowie grupy reprezentują określony zawód
- Są praktykami, profesjonalistami
- Członkowie mają ten sam status, w grupie nie ma zależności z tytułu zatrudnienia
- Uczestnictwo jest dobrowolne i z wyboru
- Lider grupy reprezentuje ten sam zawód lub pokrewny i zna specyfikę zawodu

Zalety Grup Balinta

- Modelowa praca rozwoju zawodowego
- Łączy korzyści pojedynczych osób i całych grup zawodowych – profesji
- Łączy samoobserwacje z obserwacją grupy
- Doskonali rolę zawodową poprzez doświadczenie i trenowanie
- Wykorzystanie opowieści (narracji) dla zdobycia wiedzy

COACHING jako metoda zapobiegania i przeciwdziałania wypaleniu

- Metoda wspierania rozwoju osobistego w sferze zawodowej, rozwój kompetencji pracowniczych
- Służy poprawie pracy i osiąganiu celów osobistych
- Najczęściej stosowany wśród menedżerów
- „Coaching rozwojowy lekarstwem na wypalenie”

COACHING jako metoda zapobiegania i przeciwdziałania wypaleniu

- **Coach** to rodzaj wyspecjalizowanego przewodnika, taktowny opiekun rozwojowy,
- **Coach** to osobisty trener
- **Coaching** – metoda niedyrektywna
- **Coaching** – przenoszenie do stanu pożądanego poprzez odkrycie i rozwój zasobów

COACHING jako metoda zapobiegania i przeciwdziałania wypaleniu

Proces *coachingu*

- Towarzystwo w dokonywaniu zmian życiowych
- Odkrywanie osobistych potencjałów
- Budowanie satysfakcjonujących relacji
- Pomoc w usprawnianiu umiejętności
- Pomoc w konstruowaniu realistycznych celów
- Pomoc w poszerzaniu samoświadomości

Coaching zasady pracy

Dobrowolność i gotowość pracownika
Absolutna poufność
Wzajemny szacunek
Radość, optymizm
Elastyczność, indywidualizacja

ZASADY PRZECIWDZIAŁANIA WYPALENIU

- Świadomość ryzyka uzupełnij kompetencjami zaradczymi
- Pamiętaj o doskonaleniu zawodowym, zadбай o informacje zwrotne i wsparcie
- Poznaj swoje cele, oczekiwania, nastawienia uczucia, zadбай o swoją autonomię
- Traktuj sprawę zawodu mniej osobiście
- Stawiaj realistyczne cele
- Podkreślaj pozytywne strony pracy i zawodu
- Stosuj przerwy w pracy, „dekompresję”, zadбай o wypoczynek, relaks, hobby
- Troskę o innych uzupełnij troską o siebie
- Pamiętaj o poza zawodowym życiu; znajdź swoje miejsce na ziemi

12 przykazań przeciwdziałania wypaleniu

1. Naucz się wybranej techniki relaksacji
2. Wprowadź system równoważenia życia, bądź aktywny fizycznie
3. Naucz się własnych sposobów wypoczywania, odnowy bio-psychicznej
4. Naucz się być elastyczny, elastyczność zapobiega frustracji
5. Zwolnij tam gdzie się da. Pośpiech jest wyrazem wadliwego planowania
6. Naucz się konstruktywnych sposobów radzenia sobie ze złością

12 przykazań przeciwdziałania wypaleniu c.d.

7. Zwróć uwagę na drobne utrapienia, są gorsze od wielkich wydarzeń
8. Rozwijaj zdolności do empatii, a sympatie kontroluj
9. Rozpoznaj to co najistotniejsze i naucz się mówić NIE (asertywnie) bez poczucia winy i złości
10. Bądź w kontakcie z rzeczywistością. Szukaj informacji zwrotnych od ludzi, którym ufasz
11. Unikaj poczucia bezradności. Miej nadzieję, że znajdzie się sposób na rozwiązanie problemów
12. Jeżeli nie możesz rozwiązać ważnej i nękającej sprawy szukaj pomocy, w ostateczności zdystansuj się, odpuść

ZAPOBIEGANIE WYPALENIU wg. Ogińskiej-Bulik (2006)

Działania skierowane na organizację, instytucję

- Zmniejszenie obciążenia pracą
- Zwiększenie poczucia nagradzania (status, prestiż, uznanie, awansowanie, dbanie o rozwój)
- Płatne szkolenia
- Zmniejszenie poczucia zagrożenia, bezpieczne warunki pracy, dbanie o zdrowie, łagodzenie konfliktów
- Zmniejszenie niepewności w pracy, ale możliwość zmian
- Zmniejszenie poczucia braku kontroli
- Dostosowany do pracy system urlopów
- Zwiększenie efektywności pracy w zespole

ZAPOBIEGANIE WYPALENIU wg. Ogińskiej-Bulik (2006)

Działania skierowane na osoby

- Wzmacnianie zasobów
- Podnoszenie kwalifikacji, kompetencji
- Poprawienie komunikacji i relacji z innymi (odbiorcami usług)
- Zmniejszenie dysatisfakcji przez analizę nie realizowanych celów
- Zwiększanie poczucia osiągnięć
- Nauka redukcji napięcia i zaradności

Terapia w sytuacji zaawansowanego procesu wypalenia zawodowego

- Rozważenie możliwości i potrzeby urlopowania lub zmiany pracy
- Terapia w jednym z paradygmatów nastawiona na zmianę
  - nierozpoznanych konfliktów w roli
  - nieracjonalnych przekonań
  - poczucia bezradności, przegrania, utraty
  - odzyskiwanie poczucia sensu pracy

WNIOSKI

- **Dbać o doradztwo zawodowe (dobór osób do zawodów)**
- **Właściwe przygotowanie do zawodów społecznych**
- **Doskonalenie i rozwój zawodowy**
- **Lepiej zapobiegać niż leczyć**
- **Rozpoznawać wczesne symptomy i działać; do tego może przydać się wiedza o mechanizmach wypalania się i nie wypalania**